

Роман ескімоської дівчини

Марк Твен

РОМАН ЕСКІМОСЬКОЇ ДІВЧИНИ

– Гарзд, містере Твен, я розповім вам про своє життя все, що цікавить вас, – сказала вона лагідним голосом, спокійно дивлячись своїми правдивими очима мені в обличчя, – це так гарно й мило з вашого боку, що ви уподобали мене й бажаєте більше знати про мене.

Неуважно зчищаючи риб'ячий жир зі своїх щік кістяним ножичком і витираючи його об хутрянний рукав, вона дивилася на полум'яні смуги північного сяйва, що переливалися на небі, забарвлюючи rozmaїтими райдужними кольорами снігову пустелю і храмоподібні айсберги, – картину нестерпно сліпучу й прекрасну. Нарешті вона стрепенулася від задуми й налагодилася повідати мені ту скромну історію, про яку я просив.

Вона зручно вмостилася на крижаній брилі, що правила нам за канапу, і я приготувався слухати.

Це було прегарне створіння. Я маю на увазі – з погляду ескімосів. Іншим вона, мабуть, видалася б трішечки повною. Їй щойно минуло двадцять років, і вона вважалася найчарівнішою дівчиною свого племені. Навіть тепер, на вільному повітрі, незважаючи на важку й безформну хутрянку з широкою відлогою, штани та чоботи, видно було, що принаймні обличчя у неї вродливе; а про фігуру можна було лише здогадуватися. Серед усіх гостей, котрі вчашали до гостинної домівки її батька, я не зустрічав жодної дівчини, що її можна було б прирівняти до неї. І все ж вона не була зіпсута. Поводилася мило, природно й щиро, і коли навіть усвідомлювала свою вроду, то нічим не виказувала цього.

Ось уже тиждень вона була моїм щоденним товаришем, і чим більше я пізнавав її, тим більше вона мені подобалася. Її любовно і дбайливо виховали в атмосфері, незвичайно витонченій і рідкісній для північного краю, бо батько її був найбільш впливова людина племені і досяг вершин ескімоської цивілізації. Разом з Ласкою – так її звали – я вирушав у довгі мандрівки на собаках по безмежних крижаних просторах, і її товариство було завжди приємне мені, а розмови цікаві. Я ходив рибалити з нею, але не в її небезпечному човні, а просто йшов за нею по льоду і стежив, як вона точно влучає в рибину своїм смертоносним гарпуном. Укупі ми полювали на тюленів; кілька разів я спостерігав, як вона і вся її родина здирали жир з викинутого на берег кита, а одного разу навіть пішов з нею полювати ведмедя, але з півдороги вернувся, бо в глибині душі я боюсь ведмедів.

Тим часом вона приготувалася почати свою оповідь, і ось що я почув.

– Наше плем'я, як і всі інші племена, віддавна кочувало з місця на місце узбережжями замерзлих морів, але моєму батькові надокучило таке життя, і два роки тому він спорудив з крижаних брил отой великий дім – бачите? Він сім футів заввишки і

втричі, а то й учетверо довший від будь-якого іншого будинку. З того часу ми й живемо тут. Батько дуже пишається своїм домом, – і це зрозуміло: адже коли ви оглянули його уважно, то, певно, помітили, наскільки він кращий і досконаліший від звичайних осель. А коли ви ще не оглянули його, то зробіть це неодмінно, бо такої розкішної обстановки ви ніде більше не побачите. Наприклад, у тім кінці дому, який ви звете вітальнею, є поміст, де ми приймаємо гостей й обідаємо; такого великого помосту не побачиш ні в якому іншому домі, чи не так?

– Так, ти маєш рацію, Ласко. Ваш поміст найбільший. У нас у Сполучених Штатах не здибаєш нічого подібного навіть у найліпших домах.

Від мого визнання в її очах спалахнула втіха й гордість. Я помітив це й затямив собі.

– Я думала, що наш поміст, певно, вас здивує. До того ж, на ньому лежить багато більше хутра, ніж в усіх інших будинках, і якого хутра там тільки нема: і тюленя, і водяної видри, і чорно-бурої лисиці, і ведмедя, і куниці, і соболя – різних звірів, і як багато; таке саме хутро й на крижаних лавах для спання, що ви їх називаєте "ліжками". А у вас вдома помости й лави для спання застелені краще?

– Та, певно, ні, Ласко, у нас такого й заводу нема.

Ці слова знову потішили її. Адже вона думала тільки про кількість хутра, яке мав її естет-батько, а не про його цінність. Я міг би пояснити їй, що ця купа дорогого хутра становить або ж становитиме ціле багатство в моїй країні, та вона не зрозуміла б мене – її народ не вважав це за багатство. Я міг би пояснити їй, що одяг на ній або ж буденний одяг найпростіших людей, котрі оточували її, коштував тисячу двісті, а то й півтори тисячі доларів і що я не знаю нікого в себе на батьківщині, хто ходив би на риболовлю в таких дорогих туалетах. Але вона не зрозуміла б цього, тому я нічого не сказав. Вона вела далі:

– А потім – помийниці. У нас їх аж дві у вітальні, та ще дві в другій половині дому. Дві помийниці у вітальні – це велика рідкість. А у вас у вітальні їх теж дві?

Від згадки про помийниці я мало не задихнувся, але похопився раніше, ніж вона помітила це, і сказав з натхненням:

– Бачиш, Ласко, мені дуже соромно виявляти секрети моєї країни, і ти нікому про це нічирк, я ж бо довіряю тобі. Але, слово честі, навіть у найбагатшої людини Нью-Йорка немає двох помийниць у вітальні.

В наївному захопленні вона заплескала одягненими в хутро руками і вигукнула:

– О, та не може бути, не може бути!

– Далєбі, я кажу цілком серйозно, люба. Ось хоч би Вандербілт. Вандербілт, мабуть, найбагатша людина в світі. Та хоч би я лежав на смертній постелі, то все одно сказав би тобі, що навіть у нього нема двох помийниць у вітальні. Та в нього й однієї нема, – щоб мені вмерти на цьому місці, коли брешу.

Її чарівні очі розширилися від здивування, і вона мовила повільно, з якимсь побожним страхом у голосі:

– Як дивно! Просто неймовірно! Важко навіть повірити! Він що, скупий?

- Ні, не те. Не в ощадливості річ, а... е-е, ну, розумієш, він не хоче, як-то кажуть, "туману напускати". Так, так, саме в цьому річ. Він по-своєму скромна людина і не любить вихвалитися.

- Ну, що ж, така скромність похвальна,- зауважила Ласка,- якщо не перебирати міри. Але тоді який же вигляд має його вітальня?

- Ну, звичайно, там трохи порожньо і ніби чогось не вистачає, проте...

- Я так і думала! Ніколи не чула нічого подібного! А взагалі - у нього гарний дім?

- Так, дуже гарний. Його вважають одним з найбагатших.

Дівчина якусь хвилю сиділа мовчки і замріяно гризла недогарок свічки, очевидно, намагаючись усе як слід обмірковувати. Нарешті вона рвучко підвела голову і рішуче сказала:

- По-моєму, є така скромність, що, коли добре поміркувати, не ліпша від хвастощів. Якщо людина спроможна поставити дві помийниці у вітальні і не робить цього, то, можливо, й справді вона дуже скромна, проте у сто разів імовірніше, що вона просто намагається привернути до себе загальну увагу. Мені здається, ваш містер Вандербілт добре знає, що робить.

Я спробував пом'якшити цей вирок, визнаючи, що дві помийниці у вітальні - не та мірка, за якою можна справедливо судити про людину, хоч у певних умовах це досить логічно. Та в дівчини вже склалася своя думка, і її не можна було похитнути. Потім вона сказала:

- А що, у ваших багатих людей є такі ж гарні лави для сання, як у нас, і їх вирубали з таких же великих крижин?

- Авжеж, у нас також є гарні, навіть дуже гарні лави, але зроблено їх не з льоду.

- Оце так! То чому ж їх не роблять з льоду.

Я пояснив їй, з якими труднощами це пов'язано, розповів про дорожнечу льоду в країні, де треба добре пильнувати за продавцем, інакше рахунок за лід важитиме більше, ніж сам лід. Тоді вона вигукнула:

- Та невже ж ви купуєте лід?

- Так, купуємо, люба.

Вона простодушно розреготалася, а потім сказала:

- О, я ще ніколи не чула такої дурниці! Таж льоду так багато, він нічого не варт. Ось він - на сотні миль, скільки оком сягнеш. Я не дала б і риб'ячого пузиря за весь цей лід.

- Ну, це просто тому, що ти не знаєш йому ціни, ти, маленьке наївне дівчисько. Якби він був у тебе в Нью-Йорку в середині літа, ти могла б за нього купити всіх китів.

Вона недовіриливо глянула на мене і сказала:

- Ви правду кажете?

- Авжеж, правду. Клянусь тобі.

Вона замислилася. Потім, легенько зітхнувши, сказала:

- Як би мені хотілося жити там!

Я просто думав у зрозумілій для неї формі дати їй уявлення про наше мірило

цінностей, але зазнав невдачі. З моїх слів у неї склалося враження, що кити в Нью-Йорку дешеві і там їх сила-силенна; від цієї думки в неї навіть слина покотилася. Мені здалося, що треба якось виправити заподіяне зло, отож я сказав:

- Але тобі зовсім не потрібне було б китове м'ясо, якби ти жила там. У нас його ніхто не їсть.

- Що?!

- Справді, ніхто.

- Але чому?

- Н-ну... Хто його знає. Мабуть, через упередженість. Так, так, саме через упередженість. Певно, хто-небудь, кому нічого було робити, вигадав колись цю упередженість. Ну, а коли вже причепиться така примха, то їй і переводу не буде, ти ж знаєш.

- Це правда... Щира правда,- мовила дівчина задумливо.- Як наша упередженість проти мила. Знаєте, наші племена спочатку були настроєні проти мила.

Я глянув на неї, щоб переконатися, чи серйозно вона каже. Очевидно, так. Я завагався, а потім обережно спитав:

- Пробач мені, будь ласка. У них була упередженість проти мила? Була? - перепитав я.

- Так, але тільки спочатку: ніхто не хотів їсти його.

- А-а, я розумію. Я не одразу збагнув твою думку.

Вона казала далі:

- Це була просто упередженість. Спочатку, коли чужинці привезли сюди мило, воно нікому не сподобалось. Та як тільки воно стало модним, всі його одразу полюбили, і тепер воно є в кожного, хто спроможний купити. А ви любите мило?

- Звичайно! Я б умер, якби в мене його не було, особливо тут. А тобі воно подобається?

- Я дуже, дуже люблю! А вам подобаються свічки?

- Я вважаю їх конче потрібними. А ти любиш їх?

Очі її засяяли, і вона вигукнула:

- О, не нагадуйте мені про них! Свічки!.. І мило!..

- А риб'ячі нутроці!

- А ворвань!

- А покидьки!

- А китовий жир!

- А кисла капуста! А віск! А дьоготь! А скипидар! А маляр! А...

- О, не кажіть! Не кажіть! Я умру від захвату!

- А потім подати це все в кориті, запросити сусідів і побенкетувати на славу!

Але видіння такого ідеального бенкету було для неї надто хвилююче, і вона знепритомніла, бідолашна. Я розтер їй обличчя снігом, привів її до пам'яті, і поволі хвилювання стихло. Невдовзі вона знову повернулася до своєї оповіді.

- Отож ми почали тут жити, в новому гарному домі. Та я не була щаслива. І ось

чому: я народилася для кохання; без нього для мене не існувало справжнього щастя. Мені хотілося, щоб мене любили заради мене самої. Я хотіла поклонятися і шукала поклоніння – тільки взаємне обожнювання могло задовольнити мою палку натуру. До мене багато залицялося, навіть занадто багато, але в кожного була одна фатальна вада; рано чи пізно я її виявляла, жодному з них не вдалося її приховати: їм потрібна була не я, а моє багатство.

– Твоє багатство?

– Атож. Адже мій батько – найбагатша людина нашого племені або навіть усіх племен цього краю.

Цікаво, що ж становить багатство її батька? Це не міг бути будинок – кожен може спорудити такий самий. Це не могло бути і хутро – його тут не цінять. Це не могли бути сани, собаки, гарпуни, човен, кістяні риболовні гачки, голки та інші подібні речі – ні, це не багатство. Що ж тоді робило цю людину такою багатую і приналежувало до її домівки рій пожадливих залицяльників? Нарешті я вирішив, що найлегше дізнатися про це, спитавши в неї самої. Отак я й зробив. Дівчина так одверто зраділа моєму питанню, що я зрозумів, як жагуче хотілося їй почути його. Вона так само горіла бажанням розповісти, як я – дізнатися. Довіриливо присунувшись до мене, вона сказала:

– Відгадайте, скільки воно варт? Ніколи не відгадаєте!

Я удав, ніби глибоко задумався, а вона стежила за моїм заклопотаним і напруженим обличчям з насолодою й жадібною цікавістю; і коли я, нарешті, здався і попросив її задовольнити моє палке бажання, сказавши, скільки ж багатства у цього полярного Вандербілта, вона виразно прошепотіла мені у саме вухо:

– Двадцять два риболовних гачки... Не кістяних, а чужинських... зроблених із справжнього заліза!

Потім вона умисне відскочила, щоб потішитися ефектом своїх слів. Я постарався зробити все, щоб не розчарувати її – зблід і пробурмотів:

– Боже праведний!

– Це така ж правда, як те, що ви живі, містере Твен.

– Ласко, ти обманюєш мене... Не може бути!

Вона злякалася й занепокоїлась:

– Містере Твен, – вигукнула вона, – кожне моє слово – щира правда... Кожне слово. Ви ж вірите мені? Невже ви тепер не вірите мені? Скажіть, що вірите... прошу вас, скажіть, що вірите мені!

– Я... Ну, так, я вірю... Я намагаюсь повірити... Але це все так несподівано. Так раптово, так мене приголомшило! Ти не повинна казати таких речей одразу... Це...

– О, пробачте мені. Якби я знала...

– Нічого, нічого. Я не дорікаю тобі, бо ти ще молода та легковажна, де вже тобі було передбачити, яке враження справлять твої слова...

– О любий, я повинна була краще знати. Чому...

– Бачиш, Ласко, якби ти почала з п'яти чи шести гачків, а потім поступово...

– О, розумію, розумію... потім поступово додала б один гачок, потім два, а потім...

Ох, чому я про це не подумала!

- Нічого, дитинко, тепер усе гаразд... Мені вже краще... А скоро й зовсім усе минеться. Але приголомшити невідгодовану людину, та ще й не дуже міцну, відразу всіма двадцятьма двома гачками - це, знаєш...

- О, це був злочин! Але ви повинні простити мене! Скажіть, що прощаєте... Прошу вас!

Після довгих і вельми приємних умовлянь, ласк та переконувань я простив її. Вона була знову щаслива і незабаром повернулася до своєї оповіді. І тоді я довідався, що в родинній скарбниці є ще одна річ - очевидно, якась коштовність,- і вона уникала говорити про неї прямо, щоб знову не приголомшити мене. Але мені хотілося знати, що це таке, і я умовляв Ласку сказати. Вона боялася. Та я наполягав і запевняв, що цього разу підготуюсь і візьму себе в руки, так що зо мною нічого не станеться. Вона була дуже стривожена, проте спокуса відкрити мені це чудо й потішитися моїм здивуванням і захопленням була така велика, що Ласка призналася: цю річ вона має при собі. Ще раз перепитавши, чи певен я, що витримаю - і так далі і тому подібне,- вона полізла за пазуху і, не відводячи від моїх очей стривоженого погляду, витягла сплющений мідний квадратик. Я заточився, непогано удаючи непритомність, і серце їй зайшлося від захвату, а в той же час мало не вискочило від страху. Коли я опритомнів і заспокоївся, їй відразу ж захотілося дізнатися, що я думаю про її коштовність.

- Що я думаю! По-моєму, я ніколи не бачив нічого витонченішого.

- Справді! Як гарно, що ви так говорите! Але вона й справді чудова, хіба не так?

- Ну, та певно ж. Я не віддав би її і за всю земну кулю.

- Я так і знала, що ви нею замилюєтесь,- сказала вона.- Мені вона здається чудовою. Іншої такої немає в наших широтах. Люди проходили весь шлях від Льодовитого океану, щоб тільки глянути на неї. А ви коли-небудь бачили таку річ?

Я відповів, що ні, бачу вперше в житті. Мені було боляче казати цю великодушну брехню, бо свого часу я бачив мільйони таких квадратиків,- ця скромна коштовність була не що інше, як сплющений багажний жетон Центрального вокзалу в Нью-Йорку.

- Батечку мій! - сказав я.- Невже ти носиш її на собі, коли ходиш сама, без охорони, навіть без собаки?

- Ш-ш-ш! Не так голосно,- відповіла вона.- Ніхто не знає, що я ношу її з собою. Всі думають, що вона лежить у татовій скарбниці. Звичайно вона зберігається там.

- А де ця скарбниця?

Це було нетактовне запитання, і на якусь мить вона розгубилася й насторожилася, але я сказав:

- Та що ти, не бійся мене. У мене на батьківщині сімдесят мільйонів чоловік, і, хоч мені не личить про себе так говорити, серед них немає жодної людини, що не довірила б мені незліченну кількість риболовних гачків.

Це заспокоїло її, і вона розповіла мені, де зберігаються в домі гачки. Потім вона відхилилася від своєї оповіді, щоб трохи похвалитися розміром прозорих крижин, що правили за вікна в їхньому домі, і спитала мене, чи бачив я коли-небудь щось подібне у

себе на батьківщині; я відразу щиро признався, що не бачив, і це втішило її без міри, їй навіть не вистачило слів, щоб висловити своє задоволення. Її так легко було порадувати, а робити це було так приємно, що я казав далі:

- О Ласко, ти щаслива дівчина! Цей прекрасний дім, ця витончена коштовність, це багатство, цей чудовий сніг і ці розкішні айсберги; безмежні крижані простори, загальнодоступні ведмеді й моржі, благородна свобода й великодушність, звернені на тебе захоплені погляди, загальна повага й визнання - все це ти маєш без будь-яких зусиль; ти молода, багата, вродлива, тебе домагаються, до тебе залицяються, тобі заздять, жодна твоя вимога не буває невиконана, жодне бажання - невдоволене, все, що ти захочеш, буде в тебе - це ж безмежне щастя! Я бачив тисячі дівчат, але тільки про тебе одну можна цілком справедливо все це сказати. І ти заслуговуєш цього щастя, Ласко, заслуговуєш, я вірю всім серцем.

Безмежними гордощами й щастям поійнялося все її ество від моїх слів, і вона довго дякувала мені за цю заключну тираду, а її голос і очі свідчили про те, що вона щиро зворушена. Потім вона сказала:

- Одначе не все чудово в моєму житті, є й зворотній бік. Тягар багатства нелегко нести. Іноді я думаю, чи не краще бути бідною або хоча б не такою надміру багатою. Мені боляче бачити, як дивляться на мене люди з сусідніх племен, коли проходять мимо, і чути, як вони шанобливо кажуть один одному: "Он вона... дочка мільйонера!" А іноді вони сумно додають: "Вона купається в риболовних гачках, а в нас... у нас нічого нема". Це крає мені серце. Коли я була ще дитиною і ми жили бідно, ми спали при відчинених дверях, якщо хотіли, а тепер... тепер у нас нічний сторож. У ті дні мій батько був великодушний і ввічливий з усіма, а тепер він суворий, пихатий і не терпить фамільярності. Раніше він думав тільки про сім'ю, а тепер, де не ходить, все думає про свої риболовні гачки. А через це багатство кожен підлещується до нього і плазує перед ним. Раніше ніхто не сміявся з його жартів, завжди заяложених, штучних і нікчемних, у них бракувало того, без чого не може бути справжнього жарту, гумору. А тепер усі сміються й хихотять, почувши його нудні речі, коли ж хто мовчить, мій батько дуже невдоволений і не приховує цього. Раніше, вирішуючи якісь справи, його думки не питали й не цінували її, якщо він наважувався висловитись; тепер його думки такі ж убогі, як і раніше, проте всі просять у нього поради й вихваляють його мудрість, і він сам приєднується до цих похвал, бо йому бракує справжньої делікатності й тактовності. Він знизив моральний рівень нашого племені. Колись це були щирі й мужні люди, тепер це жалюгідні лицеміри, пройняті раболіпством. У глибині душі я ненавиджу життя мільйонерів! Раніше люди нашого племені були скромні й прості, задовольнялися кістяними гачками своїх батьків; тепер їх гризе жадоба, і вони ладні пожертвувати своєю честю й совістю, щоб тільки заволодіти цими проклятущими залізними гачками чужинців. Та годі вже про сумне. Як я вже казала, я мріяла, щоб мене покохали тільки заради мене самої.

І от мені здалося, що ці мрії починають збуватися. Одного разу я зустріла чужинця, який назвав себе Калулою. Я сказала йому своє ім'я, і він освідчився мені. Моє серце

мало не вискочило з грудей від радості і вдячності, бо я покохала його з першого погляду; я так йому й сказала. Він притис мене до своїх грудей і відповів, що не може й мріяти про більше щастя. Ми гуляли разом по крижаних просторах, розповідали одне одному про себе і складали плани щасливого майбутнього. Стомившись нарешті, ми сіли й пообідали: у нього з собою були мило й свічки, а я взяла трохи жиру. Ми зголодніли, і ніколи ще їжа не здавалася нам такою смачною.

Він належав до племені, стійбища якого перебували далеко на північ, і, на превелику радість, я довідалася, що він ніколи не чув про мого батька. Певніше, він чув про мільйонера, але не знав його імені, – отже, ви розумієте, він і не підозрював, що я багата спадкоємиця. Можете бути певні – я йому про це й не проходила. Нарешті мене покохали заради мене самої, і я була рада. Я була така щаслива! О, щасливіша, ніж ви можете собі уявити. Наближався час вечері, і я привела його додому. Коли ми підійшли до нашого дому, він вигукнув, вражений:

– Який чудовий! І він належить твоєму батькові?

Мені було боляче таке чути й бачити вогник захоплення в його очах, та це почуття швидко минулося, бо я його дуже любила: він здавався мені таким гарним, таким благородним. Він сподобався всій нашій рідні, всім дядькам і тіткам, двоюрідним братам і сестрам. Запросили багато гостей, позачиняли й позавішували щільно всі двері, засвітили світильники, і, як усім стало жарко, затишно й навіть душно, почався веселий бенкет на честь моїх заручин.

Коли скінчився бенкет, мого батька здолала пиха, і він не зміг утриматись від спокуси похвастати своїм багатством і показати Калулі, яким величезним скарбом він володіє, а головне – йому хотілося потішитись здивуванням бідняка. Я мало не плакала, та сльози не допомогли б відрадити мого батька, тому я нічого не сказала, а просто сиділа мовчки і страждала.

На очах у всіх батько пішов просто до схованки, дістав риболовні гачки, приніс і висипав їх над моєю головою так, що вони, виблискуючи, безладно впали на поміст біля колін мого коханого.

Звичайно, від такого приголомшливого видовища у бідного хлопця перехопило подих. Він тільки широко розплющив очі й заціпенів з подиву, нездатний зрозуміти, як може одна людина володіти таким неймовірним багатством. Потім він підвів сяючий погляд і вигукнув:

– А, то це ви знаменитий мільйонер!

Батько й гості вибухнули голосним і вдоволеним сміхом, а коли батько недбало зібрав свій скарб, наче це був просто непотріб, здивуванню бідного Калулі не було меж.

– Невже ви ховаєте їх, не перелічивши?

Батько хвалькувато зареготав і сказав:

– Ну, правду кажучи, відразу видно, що ти ніколи не був багатий, коли якісь там один-два риболовні гачки здаються тобі таким багатством.

Калула зніяковів, похилив голову, проте відказав:

- Це правда, сер, я ніколи не мав навіть зазубня від одного з цих коштовних гачків і не зустрічав ще людини, в якої їх було б стільки, що годилось би перелічувати, бо найбагатша людина, котру я досі знав, володіла лише трьома гачками.

Мій чванькуватий батько знову зареготав від пустопорожнього захвату, щоб створити враження, ніби він не звик рахувати і пильно охороняти свої гачки. Розумієте, він просто туману напускав. Рахувати? Таж він перелічував їх щодня!

Я зустрілася й познайомилася з коханим на світанку, привела його додому через три години, коли вже смеркало - дні тоді коротшали, надходила шестимісячна полярна ніч. Наше свято тривало багато годин; нарешті гості розійшлися, а родина наша розмістилася попід стінами на спальних лавах, і незабаром усі, крім мене, поринули в сон. А я була занадто щаслива, занадто схвильована, щоб заснути. Довго, довго лежала я зовсім тихо, коли це повз мене майнула якась тінь і розтанула в темряві, що повивала найдавший куток дому. Я не могла розібрати, хто це, не помітила навіть, чоловік це чи жінка. Нарешті ця ж людина, а може, й інша, пройшла повз мене назад. Я роздумувала, що це все означає, але, так ні до чого не додумавшись, заснула.

Не знаю, чи довго я спала, та раптом прокинулась і почула страшний голос мого батька: "О великий боже снігів, один гачок зник!" Щось мені віщувало: нещастя чигає наді мною, і кров захолола в жилах. Ту ж мить передчуття справдилося - батько закричав: "Вставайте всі і хапайте чужинця!" Звідусіль знялися крики й прокльони, і в темряві заметушилися невиразні постаті. Я кинулась на допомогу коханому, але було вже запізно, - мені лишалось тільки чекати й ламати собі руки, бо його вже відгородили від мене живою стіною і в'язали йому руки й ноги. Аж коли його міцно зв'язали, мене допустили до нього. Я припала до його бідного, змученого тіла й гірко плакала у нього на грудях, а батько й уся рідня глузували з мене та обсипали його погрозами й паплюжили. Він зносив знущання із спокійною гідністю, і за це я ще більше полюбила його. Я була горда й щаслива з того, що терплю наругу разом із ним і заради нього. Я чула, як мій батько наказав скликати старійшин племені, щоб засудити мого Калулу на смерть.

- Як? - спитала я. - Не пошукавши навіть загубленого гачка?

- Загублений гачок! - закричали всі глумливо.

А батько додав, кепкуючи:

- Відійдіть усі набік і будьте цілком серйозні - вона наміряється шукати загублений гачок! О, вона таки знайде його!

При цьому вони всі знову засміялися.

Я не збентежилась - у мене не було ні страху, ні сумніву. Я сказала:

- Смійтеся, тепер ваша черга сміятися. Та почекайте настане й наша, ось побачите.

Я взяла світильник. Я гадала, що вмить знайду цей нікчемний гачок, і заходилася шукати так упевнено, що люди споважніли, починаючи усвідомлювати, що, можливо, вони поквапились. Та ба! О, гіркота цих пошуків! Запала глибока тиша, вона тривала довго - можна було перелічити десять або й дванадцять разів свої пальці, а потім серце моє почало завмирати, і навколо мене знову залунало глузування; воно ставало все

голосніше і впевненіше, і коли я, нарешті, відмовилась від пошуків, усі вибухнули зловтішним реготом.

Ніхто ніколи не довідається, що я тоді витерпіла. Та любов підтримала мене, надала мені сили, і я по праву зайняла своє місце поруч з Калулою, обняла його за шию й шепнула на вухо:

– Ти не винен, мій рідний, я знаю. Але скажи це мені сам ради мого спокою, тоді я зможу витерпіти все, що на нас чекає.

Він відповів:

– Я не винен, і це така ж правда, як і те, що я стою зараз перед смертю. Хай тебе це втішить, о зранене серце, заспокойся, о дихання моє, життя мого життя!

– Тоді хай приходять старійшини!

І тільки я мовила ці слова, знадвору почулося рипіння снігу, а потім у дверях з'явилися одна по одній згорблені постаті – старійшини.

Батько офіційно звинуватив в'язня і докладно розповів про все, що сталося вночі. Він додав, що за дверима стояв сторож, а в домі не було нікого, крім родини й чужинця.

– А хіба родина може украсти своє власне майно?

Він замовк. Старійшини довго сиділи мовчки. Нарешті, один по одному вони сказали, кожний своєму сусідові:

– Обставини склалися не на користь чужинця.

Боляче мені було чути ці слова. Потім батько сів. Ох, я нещасна, нещасна! Тієї самої хвилини я могла довести невинність мого коханого, але не знала про це!

Головний суддя спитав:

– Чи хоче хто захищати в'язня?

Я підвелась і сказала:

– Навіщо йому було красти цей гачок, або кілька, або й усі гачки? Незабаром він мав стати спадкоємцем усього цього багатства.

Я стояла, чекаючи. Довге мовчання, пара від дихання багатьох людей огорнула мене, мов туманом. Нарешті старійшини один по одному повільно закивали головами і пробурмотіли:

– В тому, що сказало дитя, є істина.

О, серце моє так утішилося від цих слів! Хоч і скороминуща була ця радість, але така дорога. Я сіла.

– Коли хтось ще хоче говорити, нехай скаже зараз, бо потім доведеться мовчати, – мовив головний суддя.

Батько підвівся і сказав:

– Вночі до скарбниці повз мене промайнула в темряві якась постать і незабаром повернулася. Тепер я думаю, що це був чужинець.

О, я мало не знепритомніла! Я гадала, що це моя таємниця, і навіть великий бог криги не міг би вирвати її з мого серця.

Головний суддя суворо звернувся до бідного Калули:

– Говори!

Калула завагався, потім відповів:

- Так, це був я. Я не міг заснути від думок про ці прекрасні гачки. Пішов туди, цілував і ніжно гладив їх, сподіваючись вгамувати своє збудження цією невинною радістю, потім поклав їх назад. Може, я й упустив якийсь гачок, але жодного не вкрав.

О, зробити це фатальне зізнання в такому місці! Запала зловісна тиша. Я знала, що він сам виголосив собі смертний вирок і що все скінчено. На кожному обличчі можна було прочитати: "Це зізнання! Жалюгідне, боязке, нещире!"

Я сиділа, ледве дихаючи, і чекала. Нарешті я почула ті урочисті слова, що їх, я це знала, не минути. І кожне слово, немов ножем, краяло моє серце.

- За рішенням суду, обвинуваченого буде піддано випробуванню водою.

О, будь проклятий той, хто приніс у наш край це "випробування водою"! Його завезли до нас багато поколінь тому з якоїсь далекої країни, що лежить невідь де. Раніше наші батьки вдавалися до ворожіння та інших ненадійних способів допиту, і нещасні звинувачені іноді рятували собі життя. А відколи запровадили "випробування водою", котре винайшла людина мудріша, ніж ми, бідні неосвічені дикуни, такого вже не трапляється. Якщо людина під час цього випробування тоне, її визнають, без найменших сумнівів, невинною, а якщо вона випливає, це - так само беззаперечно - свідчить про її вину. Серце моє розривалося, бо я сказала собі: "Він не винен, він загине у хвилях, і я ніколи більше не побачу його".

З тієї хвилини я ні на крок не відходила від нього. Всі ці дорогоцінні години я плакала в його обіймах, а він говорив про свою глибоку любов до мене, і я була така нещасна... і така щаслива! Нарешті вони відірвали його від мене, а я, ридаючи, пішла за ними і бачила, як його кинули в море... Потім я затулила обличчя руками. Страждання? О, я знаю глибоку безодню цього слова!

Наступної хвилі почулися злобні тріумфуючі крики людей, я, здивована, відтулила руки від обличчя. О, гірке видовище - він плив!

Серце моє одразу скам'яніло, заледеніло. Я сказала:

- Він винен і збрехав мені!

Я з презирством одвернулася і пішла додому.

Його відвезли далеко в море й посадили на айсберг, що плив на південь по великих водах. Рідні мої повернулися додому, і батько сказав мені:

- Твій злодій шле тобі свої передсмертні слова: "Перекажіть їй, що я не винен і що всі дні, години і хвилини, поки буду тут голодувати й конати, я кохатиму її, думатиму про неї і благословлятиму той день, коли передо мною постало її прекрасне лице". Дуже мило, навіть поетично!

Я відповіла:

- Він нікчемна людина, ніколи не нагадуйте мені про нього!

Подумати тільки - весь цей час він був невинний.

- Дев'ять місяців - дев'ять нудних, сумних місяців - минуло, і нарешті настав День великого щорічного жертвування, коли всі дівчата племені мують обличчя й розчісують волосся. З першим же рухом гребінця злосчасний риболовний гачок випав з

мого волосся, де він таївся всі ці місяці, і я впала непритомна на руки сповненого каяття батька!

Тяжко зітхаючи, він сказав:

– Ми вбили його, і віднині я ніколи вже не усміхнуся!

Він дотримав свого слова. Слухайте: від того дня не минає й місяця, щоб я не розчісувала свого волосся. Та навіщо все це тепер?

Так скінчилася скромна оповідь бідної дівчини, з якої ми дізналися, що сто мільйонів доларів у Нью-Йорку і двадцять два риболовних гачки за полярним колом дають людині однакову фінансову могутність; отже, той, хто потрапив у скруту, просто дурень, коли залишається в Нью-Йорку, бо він може купити на десять центів риболовних гачків і емігрувати.

1893